

OGLEDUŠKO LETALO U. 2 JE TREŠČILO V „VRHUNEC“

ZAKAJ JE PROPADLO ZASEDANJE V PARIZU

Hruščev baje pod pritiskom iz notranjosti Rusije in svetovnega komunizma - Posledice bodo nosili vsi narodi na svetu

Niti najbolj črnogledi politični opazovalci niso prejšnji teden pričakovali, da se bo pariški vrhunski sestanek začel s tako pričim upanjem v uspeh. Vsi so sicer predvidevali, da bo zadeva z ameriškim vohunskim letalom postala važen predmet razprave, toda nihče si ni mogel predstavljati, da jo bo sovjetski ministrski predsednik Hruščev izkoristil za enega najhujših in najdrznejših napadov na predsednika Eisenhowerja in ameriško vlado, kar jih pomni povojna zgodovina sovjetsko-ameriških diplomatskih odnosov. Iz njegovega zadržanja ter njegovih izjav je bilo kmalu razvidno, da se bodo pogajanja razbila, še preden so se začela.

NITI ROKE MU NI STISNIL

Da Hruščev nekaj skriva za bregom, se je lahko sklepalo kmalu po njegovem prihodu v Pariz, saj je takoj obiskal tako De Gaullo kot ministrskega predsednika Macmillana, medtem ko se ni sestel s predsednikom Eisenhowerjem. Svojo pravo nameru pa je odkril v ponedeljek, ko je odločno odklonil De Gaullov predlog, naj bi se pred uradnim začetkom zasedanja zaupno sestali le štirje zastopniki velesil, kar naj bi tudi omogočilo, da se ublaži ameriško-sovjetski spor, ki je nastal zaradi sestreljenega ogleduškega zrakoplova. S tem je Hruščev očitno pokazal, da pripisuje tej zadevi tolikšno važnost, da je od njene rešitve odvisno, če se bodo pogajanja sploh pričela.

V kako napetem ozračju bo potekala prva seja, so Hruščev, obrambni minister Malinovski ter zunanji minister Gromiko pokazali že s tem, da predsedniku Eisenhowerju in njegovim sodelavcem niso niti stisnili roke, ko so se prvič sestali za zeleno mizo.

IZREDNO DRAMATIČNA SEJA

Po pozdravnem govoru predsednika De Gaulle je prvi vprašal za besedo Hruščev in takoj usul ploho hudih obtožb in očitkov na predsednika Eisenhowerja in njegovo vlado zaradi stališča, ki ga je zavzela v zvezi z vohunskim zrakoplovom. »Kako je mogoče,« je med drugim dejal, »voditi razgovore o vprašanjih, ki so na dnevnem redu sestanka, če vlada Združenih držav in njen predsednik ne samo ne obsojata izzivalnega napada, temveč celo izjavljata, da se bosta takih sredstev tudi v bodočnosti posluževala v svoji politiki do Sovjetske zveze. »Kako je mogoče,« je nadaljeval

»pogajati se za odstranitev mednarodne napetosti in nezaupanja med državami, če vlada ene velesile javno zatrjuje, da njena politika obstoji v tem, da vdira na ozemlje druge velesile in s tem zastruje odnose med državami.«

Hruščev je končno obrazložil, da so sovjetski zastopniki pripravljani se udeležiti pogajanj samo, če se sprejmejo naslednji pogoji: javno naj se obsodijo vsi dosedanja izzivalni napadi, krivci se strogo kaznujejo in državniki naj se obvežejo, da se taka dejanja ne bodo ponovila. »Dokler se to ne zgodi,« je zaključil sovjetski prvak, »se Sovjetska Rusija ne more udeležiti razgovorov na vrhunskem sestanku skupno s predstavniki ameriške vlade.«

ODGOVOR PREDSEDNIKA EISENHOWERJA

V tem napetem ozračju se je dvignil predsednik Eisenhower, s čigar bledega obraza je bilo razvidno, da so ga sovjetske obtožbe zelo ozlovoljile. Hruščevu je med drugim takole odgovoril: »Naša dejanja niso imela napadalnih ciljev, temveč smo z njimi le hoteli zavarovati Združene države in ostali svobodni svet pred nenadnimi napadi velesile, katera se baha, da more s svojimi atomskimi izstrelki uničiti Zdu-

žene države in druge dežele. V ostalem je znano, kako tudi Sovjetska zveza stalno vodi natančno določeno vohunsko službo ne samo v Združenih državah, marveč tudi po ostalih deželah.«

»BOG MI JE PRIČA...«

Tedaj je Hruščev Eisenhowerja prekinil z naslednjimi besedami: »Bog mi je priča, da so moje roke in duša čiste. Ne da bi se zanj zmenil, je ameriški predsednik nadaljeval govor, v katerem je zagotovil, da so bili vohunski poleti nad Sovjetsko zvezo po zadnjem dogodku prekinjeni in da se ne bodo nadaljevali. Odločno pa je zavrnil ostale sovjetske zahteve ter obtožil Hruščeva, da hoče razbiti vrhunsko zasedanje. Povedal je nadalje, da je nameraval na sestanku predlagati, naj se uvede zračno nadzorstvo nad državami; če sovjeti nočejo o tem sedaj razpravljati, bo njegova vlada ponovila predlog pred Združenimi narodi. »Amerikanci,« je zaključil Eisenhower, »smo tu, da v popolni dobri veri razpravljamo o vprašanjih, ki so na dnevnem redu zasedanja. Pripravljani smo celò, da se še v Parizu ločeno razgovarjamo s Sovjetsko zvezo o naših medsebojnih odnosih, ne da bi to moglo ovirati potek vrhunškega zasedanja.«

Zakaj je Hruščev razbil pogajanja?

Tudi kdor jemlje le s pridržkom Eisenhowerjev zagovor glede vohunskih poletov nad Rusijo na znanje in dvomi v iskrenost njegovih izjav, mora priznati, da je Hruščevu vendar nudil zadostno možnost, da se spor častno zaključi. Nemogoče si je pa bilo misliti, da bodo Amerikanci sprejeli ostali zahtevi, saj se v vsej politični zgodovini ni najbrž še nikdar zgodilo, da bi katerikoli državnik javno obsodil svoje delo in povrhu kaznoval samega sebe. Če pa je Hruščev kljub modrim nasvetom predsednika De Gaulle in Macmillanovim prizadevanjem trmasto vztrajal, naj se Eisenhower in Amerikanci pred vsem svetom do tal ponižajo, pomeni, da sploh ni nameraval pričeti pogajanj, saj vendar ni tako naiven, da bi ne vedel, kako Amerikanci vseh njegovih pogojev nikakor ne bodo sprejeli.

Če je tako ravnal, je moral zato imeti posebne tehtne vzroke. Večina političnih opazovalcev sodi, da bi to veliko zagonetko najlaže rešil spremljevalec Nikite Hru-

ščeva, obrambni minister maršal Malinovski.

VPLIV VOJSKE NARAŠČA?

Sovjetska notranja politika je sicer še vedno pokrita s tančico tajnosti, toda njen razvoj v zadnjih letih očitno dokazuje, da noben ruski državnik nima danes še tolikšne neomejene oblasti, kot jo je imel pokojni Stalin. In resničnost te trditve naj bi potrjevalo tudi zadržanje Nikite Hruščeva v Parizu. Ne smemo namreč pozabiti, da je potrebo po vrhunskem sestanku dolga leta venomer poudarjal prav sedanji sovjetski prvak in se za ta cilj, kot vsi priznavajo, tudi iskreno bojeval tako pri svojih pristaših kot pri nasprotnikih na Zahodu. Za cilj svoje notranje politike si je zastavil zvišanje življenjske ravni, ki naj bi v nekaj letih preseгла celò tisto v Ameriki. Temu cilju je podredil tudi zunanjo politiko, ki je temeljila na mirnem sožitju in sodelovanju med Vzhodom in Zapadom. Da lahko izvede svoj drzni načrt doma, je

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 22. maja, ob: 9.30 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Kronika sedmih dni v Trstu; 17.00 Zlate ribice, igra v treh dej. (Umberto Morucchio - Lada Mlekuž). Igrajo člani RO; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Ivan Mažuranič« (Martin Jevnikar); 22.00 Nedelja v športu; 22.10 Koncert godalnega kvarteta RTV iz Rima.

Ponedeljek, 23. maja, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše: »Jurčkovo potovanje«, pravljica (Janez Prepeluh). Igrajo člani RO; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Gioacchino Rossini: »Pepelka«, opera v dveh dej. Orkester in zbor RTV vodi Mario Rossi. Približno ob 21.25: »Mala literarna oddaja«; 22.15 Slovenski motivi v izvedbi orkestra Alberto Casamassima.

Torek, 24. maja, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Strupi, mamila in nasladi: »Nekaj naših domačih zelo strupenih cvetlic«; 18.10 Felix Mendelssohn-Bartholdy: Simfonija št. 3 v a-molu, op. 36, imenovana »Škotska«; 19.00 Šola in vzgoja: Egidij Košuta: »Prevladujoči interesi v otrokovem razvoju«; 19.20 Skladbe Respighija, Richarda Straussa in Stravinskoga; 21.00 Ilustrirano predavanje — Saša Martelanc: S popevko okrog sveta: »Lilli Marlene«; 22.00 Umetnost in življenje — Edvard Traven: »Filmski festival v Cannesu«; 22.15 Samospevi Viteslava Novaka.

Sreda, 25. maja, ob: 18.00 Z začarane police — Marija Polak: »Kruti graščak«; 18.10 Anton Dvoržak: Koncert v h-molu, op. 104 za čelo in orkester; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 19.20 Preludiji in operne medigre; 21.00 »Gospa ministrica«, veseloigra v 4 dej. (Branislav Nušič - Fran Albreht). Igrajo člani RO.

Četrtek, 26. maja, ob: 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa, nato iz slovenske pesmarice; 14.45 Kvintet Avsenik; 15.00 Sergej Prokofjeff: Sonata št. 2 v D-duru za violino in klavir; 16.00 Operne arije in dueti; 17.00 »Triogelnik«, komedija v enem dej. (Pedro de Alarcón - Bogomir Cokelj). Igrajo člani RO; 18.00 Radijska univerza — Ivan Artač: »Razvoj Evrope« — I. del, »Srednji vek: Notranji ustroj Frankovske države«; 19.00 Širimo obzorja — Saša Rudolf: Odkrili smo prvine — »Kirchhoffu pomaga Drummondova svetloba«; Približno ob 22.05: Iz sodobne književnosti: »Vittorio Sermoniti in njegova knjiga Zakrinkani dnevi« (Fr. Jeza).

Petek, 27. maja, ob: 18.00 Vloga propagande v zgodovini človeštva — Mirko Javornik: »Bistvo propagande in njeni nameni«; 18.40 Vokalni kvartet iz Ljubljane; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Mario Kalin: »Radioastronomija«; 22.15 Koncert flavtista Borisa Campe, pri klavirju Pavel Sivc — Komar: Nokturno, Koncertni duo; Ramovš: Dve uspravanki.

Sobota, 28. maja, ob: 13.30 Dobrodošle — plošče prvič v oddaji; 15.00 Koncert operne glasbe, ki ga vodi Francesco Molinari Pradelli s sodelovanjem tenorista Nico Filacuridi, sopranistke Oriette Moccusu in basista Eralda Code — Igra simf. orkester RTV iz Milana; 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija — Vice, 27. spev (Pripravil Boris Tomazič, prevod Alojzij Gradnik); 18.00 Radijska univerza — Miran Pavlin: Kemija razkriva zlorabe živil: »Brezalkoholne pijače«; 18.10 Slovenski folklorni ansambli; 19.00 Pisani balončki — radijski tednik za najmlajše; 20.40 Slovenski oktet; 21.00 »Pomagaj si sam«, radijska komedija (Roderick Wilkinson - B. Mihalič). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 22. maja, **nedelja**: Emil
- 23. maja, **ponedeljek**: Križev teden, Deziderij
- 24. maja, **torek**: Križev teden, Marija Pom. Kr.
- 25. maja, **sreda**: Gregorij
- 26. maja, **četrtek**: Vnebohod, Filip
- 27. maja, **petek**: Beda
- 28. maja, **sobota**: Bernard

BENCIN, SLADKOR, BANANE

Vlada je sklenila znižati z 22. majem cenno bencinu od 120 na 100 lir liter, sladkorju za 35 do 40 lir, bananam za 25 lir na kilogram. Istočasno se bo pa znamka na navadnem pismu zvišala z julijem od 25 na 30 lir.

Zakaj je propadlo zasedanje v Parizu

(Nadaljevanje s 1. strani)

potreboval precej let miru z zunanjim svetom ter znatno znižanje stroškov za oboroževanje. Prihranjeni denar bi trošil v gospodarske namene.

Tako si je treba tudi razlagati ukrep, po katerem je Sovjetska zveza sklenila znižati število oboroženih sil, pri čemer bi bilo prizadetih kar 150 tisoč generalov in častnikov. Naravno je, da se ti niso mogli rade volje sprijazniti s tem načrtom, saj jim je grozilo, da ne bodo le ob lepe zasluzke — ruski general ima okrog 1 milijon lir mesečne plače — marveč bodo zgubili tudi svoje nemajhne posebne pravice, ki so v zvezi z njihovim socialnim položajem.

Ameriško ogleduško letalo je tem krogom prišlo kot naročeno, da so pričeli očitno nasprotovati politiki razoroževanja Nikite Hruščeva. Nanje je moralo vplivati kot mrzla prha že uradno odkrito in priznано dejstvo, da ameriška letala že 4 leta svobodno krožijo nad ruskim ozemljem. Zato se po njihovem vojska ne sme okrniti, temveč celo ojačiti. Ni izključeno, da so z vojaki potegnili tudi bivši stalinovci, ki jih je Hruščev pometal s stolčkov, in zlasti tisti komunistični teoretiki, kateri trde, da je politika mirnega sožitja med kapitalističnim in komunističnim svetom v kričečem nasprotju z osnovnimi nauki Marxa in Engelsa. Ni namreč več nobena skrivnost, da to stališče čvrsto zagovarjajo predvsem kitajski komunisti.

To naj bi bili po mnenju mnogih strokovnjakov globlji vzroki, ki so Hruščeva prisilili, da je samovoljno razbil vrhunski sestanek, se pravi uničil svoje lastno dolgotrajno delo.

KAKSNE BODO POSLEDICE?

Sovjetski prvak je torej odbil pogajanja baje v pričakovanju, da se medtem razčisti notranjepolitični položaj v njegovi državi. Povsem drugo vprašanje pa je, ali mu bo uspelo se drugič sestati z zahodnjaki v tako ugodnem ozračju, ki ga je v teh letih sam ustvaril.

Ker je nemogoče ali težko pričakovati, da bodo zahodnjaki neprestano tudi v bodočnosti upoštevali notranjepolitični položaj v Rusiji, se utegne zgoditi, da odslej čas ne bo več hodil v korist Hruščevu. S svojim zadržanjem je koristil le zahodnemu zavezništvu, ki se je zaradi zadnjih naravnost otročjih ameriških napak bilo nekoliko ošibilo, a se je po pariških dogodkih bolj kot kdajkoli spet okrepilo.

Tako obstaja resna nevarnost, da pojde tekma v oboroževanju naprej in da se mednarodna napetost še bolj zaostri. V takih razmerah pa ni izključeno, da se pojavi kak norec, kot je bil Hitler, ki si ne bi pomišljal sprožiti svetovnega spopada. Upati je, da se teh posledic zavedajo tudi tisti, ki so pokopali vrhunski sestanek, in da bodo zato skušali najti možnost novih, uspešnejših razgovorov.

D. L.

Titovo mnenje o vrhunskem sestanku

Tik pred žalostnim polomom vrhunškega sestanka v Parizu je predsednik Tito javno povedal, kaj misli o mednarodnem položaju. Vsak pošten človek, je dejal, mora seve obsoditi, da so Amerikanci en teden pred sestankom poslali nad ozemlje Sovjetske Rusije ogleduški zrakoplov U-2.

Še hujše od tega pa je, da so pozneje skušali dejanje upravičiti in nekako celo zakoniti. S tem so izzvali naraven odpor Rusov. Ravno tako zgrešeno pa je po Titovem mnenju bilo, da je Hruščev iz spora potegnil tako pretirane zaključke. Zavedati bi se bil moral svoje odgovornosti, zakaj stvari, o katerih so imeli v Parizu razpravljati in odločati, se tičejo svetovnega miru, se pravi življenjskih koristi vsega človeštva.

Minili so časi

»Minili so časi,« je naglasil Tito, »ko so se mednarodna vprašanja reševala s silo«. Ohranitev miru je obenem zadeva, katera

Sklican je Varnostni svet

Ruski zunanji minister Gromiko je sinoči poslal v New York brzojavko, s katero zahteva, naj se takoj skliče seja Varnostnega sveta Združenih narodov. Svet naj bi se pečal »z napadalnimi dejanji vojaškega ameriškega letalstva zoper Sovjetsko zvezo, s čimer se ogroža svetovni mir«.

S to brzojavko je Hruščev po polomu vrhunškega sestanka v Parizu otvoril iznova »hladno vojno« med Vzhodom in Zapadom.

se ne tiče »le dveh ali štirih velesil, ampak po svojih posledicah vseh ostalih držav«. Tako je svetovno javno mnenje, ki ga odgovorni državniki ne smejo in ne morejo prezreti.

Tito je poudaril, da je svetovni mir stvar, ki spada pravzaprav pred Združene narode. S to opombo se je pridružil mišljenju Velike Britanije in Francije, da bi po polomu zasedanja v Parizu morali poskusiti rešiti težko krizo Združeni narodi, oziroma njihov Varnostni svet. Gre za stališče, ki je načelno edino pravilno. Upati je, da ga bodo sprejeli ravno tako Američani kot Rusi, od katerih je zdaj edino odvisen nadaljnji potek svetovnih dogodkov.

Naše ozračje in De Gaulle

Dnevnik Avanti je v soboto objavil sliko z znanstvenimi podatki o radioaktivnosti ozračja v Italiji. Po razstrelitvi De Gaullove jedrske bombe v puštinji Sahari so radioaktivni oblaki plavali 40 ur nad italijanskim polotokom, kar je imelo za posledico, da se je radioaktivnost v zraku precej zvišala.

Posebno so bili prizadeti deželi Ligurija, Benečija in naši kraji. Zdravju škodljive drobce so vdihavali ne samo ljudje in živali, ampak tudi rastline. Zato se bodo kvarne posledice šele s časom pokazale. List obtožuje vladne kroge, češ da so doslej vedno tajili obstoj take nevarnosti.

Nemiri v Turčiji in visokošolska mladina

Iz turške republike še zmerom prihajajo poročila o uličnih demonstracijah proti ministrskemu predsedniku Menderesu, ki že mesece nočejo nehati. Naši bralci se še spominjajo, da so bile prirejene celo pred očmi zunanjih ministrov Atlantske skupnosti, ko so ti nedavno tega zasedali v Carigradu.

Menderes je tedaj spravil na noge vse orožništvo, poslal na ulice oklopne vojaške edinice, proglasil izjemno stanje s strogim policijskim časom, a ni mogel do današnjega dne še pomiriti dežele. Preteklo soboto se je v glavnem mestu Ankari zbralo 5.000 študentov, ki so širili med ljudi letake z napisom: »Hočemo svobodo!« Proti njim je vlada poslala policijo na konjih ter jih dala obmetavati s solzilnimi bombami.

Že naslednji dan so pa izbruhnili nemiri tudi v tretjem največjem mestu Turčije, v Smirni, ki se po turško imenuje Izmir. Med shodom, na katerem je govoril sam Menderes, je prišlo do hudih pretepov njegovih privrženecv s pristaši starega Inenija, voditelja opozicijske republikanske stranke, katerega podpira mladina in zlasti dijaštvo. Spet je posegla vmes policija. Bilo je precej ranjenih.

Vloga visokošolcev

Omembe vredno je, da pripada pri tem gibanju prva vloga visokošolcem. Kaj je vzrok njihove neukrotljive upornosti? Isti kot v Južni Koreji, kjer so pravzaprav dijaki vrgli z oblasti starega Sigmana Rheeja (Rija). Može je imel sicer velike zasluge za domovino, a je postal z leti trd trinog, ki je kratil vsem svobodo in uničil v deželi demokracijo.

Ceprav je Sigman Rhee imel v rokah vso oblast, dal brezobzirno streljati na demonstrante, tako da je bilo ubitih več sto ljudi, mu ni vse skupaj nič pomagalo.

Visokošolci, pripravljani žrtvovati za svobodo in pravico vsak čas tudi življenje, so si pridobili naklonjenost vsega ljudstva in naposled — zmagali! Sigman Rhee je moral odstopiti in se umakniti v zasebno življenje.

V sličnem položaju se nahaja zdaj v Turčiji Menderes. Njegov položaj sicer ni tako ogrožen, čvrsto še drži na uzdi vojsko in orožništvo, uporne mladine in visokošolcev pa vendar ne more ukloniti, ker

je na njihovi strani velika večina javnosti ravno tako v Turčiji kot v inozemstvu. Saj visokošolci niso nikaki komunistični vstajniki, temveč samo nasprotniki Menderesove diktature, zahtevajoč, da se v Turčijo uvedejo demokratične svoboščine in enakopravnost za vse državljane. Te ideje so pa močnejše od Menderesove policije in bodo prej ali slej gotovo zmagale.

Kako začena gibanje poveljnega novega rodu biti pomembno tudi v Sovjetski Rusiji, se vidi po tem, da se je meseca oktobra, kot se je šele zdaj zvedelo, vzdignila mladina v Kazakstanu. Nastopiti je moralo vojaštvo, pri čemer je bila stotina ljudi ubitih in nad tisoč ranjenih.

— • —

Nov važni ruski izum

Ob začetku sestanka na najvišji stopnji zastopnikov Vzhoda in Zapada v Parizu so Rusi zagnali v ozračje kar pravo ladjo, težko 4540 kilogramov, ki sedaj kroži okoli zemlje v oddaljenosti 320 km. Nanjo je obešena posebna celica, v kateri bo v bodoče sedel človek in vodil ladjo.

Združene države in katoličani

S tem, da je Hruščev preklical vabilo Eisenhowerju, naj obiše Rusijo, in omenil, da bi se vrhovno zasedanje moralo odložiti za 6 do 8 mesecev, je dejansko dal na znanje, da Rusija ne mara več imeti posla z Eisenhowerjem. Ta bo namreč ostal na oblasti le še nekaj mesecev, zakaj jeseni bodo v Ameriki nove volitve, pri katerih Eisenhower ne bo več kandidiral.

Vodstvo zunanje politike preide tedaj na njegovega naslednika. Kdo bo to? Skoro gotovo kak demokrat in ne več republikanec. Med demokratskimi kandidati se imenuje poleg nadarjen Stevenson, ki je protestant, prvič katoličan John Kennedy, mladostni in borbeni 43-letni senator, nekaj predstavnik novega poveljnega pokolenja. O njem pravijo, da je izvrsten organizator, očarljiv govornik z velikanskim vplivom na množice in sploh kot rojen za uspešnega predsedniškega kandidata.

Poleg tega je Kennedy premožen in zato popolnoma neodvisen. Saj je sin moža, čigar premoženje cenijo na 200 milijonov

Za sedaj si Rusi ne upajo postaviti v celico moža, ker bi v njej lahko umrl ali neozdravljivo obolel. Znanstveniki niso namreč še zanesljivo ugotovili, kako vplivajo sončni žarki v takih višinah na človeško telo, zlasti pa niso iznašli še sredstva, s katerim bi celico varno in brez škode lahko spravili spet na zemljo.

To pa je prvi pogoj, da se razvije varno potovanje po vsemirju ali zvezdoplovba, uporabna tudi za ljudi. Dandanašnji ni mogoče z njo začeti, ker se celica, ko se odcepi od ladje, v dotiku z gostim zrakom vname in sežge v drobne kose.

Poskus, ki so ga izvedli Rusi, je kljub vsemu zelo važen. Kako njihova tehnika napreduje, se vidi že po tem, da je ladja, ki so jo zdaj vrgli v vesolje, več ko **trikrat težja**, kakor je bil Sputnik III. in kakor izstrelek Lunik, s katerim so obkrožili mesec in fotografirali njegovo doslej nepoznano lice.

Amerikanci so na tem področju tudi dosegli precejšnje uspehe, saj so okoli zemlje poslali že devetnajst satelitov, a ti se ne morejo meriti z ruskimi. Največje okoli zemlje leteče ameriško telo tehta 77 kg, najnovejša sovjetska ladja po 4.540 kg. Rusi so zatorej še daleč pred Amerikanci.

dolarjev. Njegova družina se je l. 1850 priselila iz Irske in prišla z ladjedelništvom do takega imetka, da je Kennedyjev oče, ki je imel devetero otrok, vsakemu položil na banko hranilno knjižico z zneskom 1 milijona dolarjev ali 630 milijonov lir.

Verska ozkosrčnost

Kennedy starejši je to storil zavoljo tega, da bi se njegovi otroci ne dali motiti od finančnih ozirov pri izbiri poklica in v svojem življenjskem delu. To danes prav hodi tudi mlademu Kennedyju, za čigar politični vzpon je, kakor se čudno sliši, največja ovira v tem, da je — **katoličan**. Nedavno tega je o tem sam govoril časnikarjem v Washingtonu.

Ravno tako kot vsi je on za ločitev Cerkev in države, je rekel, in proti temu, da bi imele Združene države uradnega diplomatskega zastopnika pri sv. stolici. V parlamentu je glasoval proti predlogu, da bi dajala država stalno podporo verskim šolam. On dobro ve, da kljub temu ni dobrodošel kandidat za Belo hišo. Toda zakaj naj bi vanjo ne smel vsaj enkrat stopiti tudi katoličan?

Katoličani se morajo zadovoljiti kvečjemu s položajem podpredsednika, kar pomeni, da so ponižani v navadne figure na politični šahovski deski. Leta 1928 je bil predsedniški kandidat Al Smith, a težko poražen, ker je po veri spadal h katolicizmu. Če se to zdaj ponovi, bo Amerika dožejala, da medtem ni postala strpnejša.

Združene države slove v svetu kot zelo demokratična in napredna dežela. Katoličanom, ki predstavljajo 25% ali eno četrtino prebivalstva, pa še zmerom ne priznavajo polne enakopravnosti, kot izhaja iz Kennedyjevih besed. V nekaterih rečeh so katoličani kot črnici enaki ostalim državljanom le na papirju, zakaj pristni Amerikaneec je po javnem mnenju le protestant anglosaksonskega porekla.

KMEČKA BANKA

GORICA

ULICA MORELLI 14 - TELEFON 22-06

Pooblaščen bank za finančne posle z inozemstvom

Vam nudi ugodne pogoje za trgovske posle in bančne usluge (tekoči računi, hranilne vloge, posojila, vnovčevanje in diskontiranje menic, posli z inozemstvom itd.)

Tržaškega

USPELA RAZSTAVA GOVEJE ŽIVINE

V nedeljo je bila v Zgoniku 3. razstava goveje živine, ki jo je priredilo Kmetijsko nadzorništvo iz Trsta. Živinorejci iz zgoniške občine so prignali na razstavnih prostor pred županstvom okrog 150 glav živine, kar je vsekakor lepo število.

Živina je bila razdeljena na dva dela: vzdolž ceste pred županstvom so razstavili izbrano živino sivorjave pasme, za katero vodijo rodovnik, na obširnem zemljišču pod cesto pa je stala navadna živina, ki je bilo seveda znatno več. Živino so ocenjevale tri komisije, katere člani so bili iz sosednih italijanskih pokrajin. Njih delo se je zaključilo nekaj pred poldne in nato je vodja živinorejskega oddelka pri Kmetijskem nadzorništvu g. Tagliaferro prebral imena nagrajencev. Ob tej priliki sta govorila tudi kmetijski nadzornik dr. Perco in ravnatelj za kmetijstvo dr. Piccoli. Prireditve se je zaključila z govorom v slovenščini dr. Ivana Baše, katerega so, kot smo vsi videli, na zahtevo župana Pirca in pokrajinskega svetovalca Marija Grbca v poslednjem trenutku pripeljali pred mikrofona, da spregovori nekaj besed v jeziku razstavljalcev in ogromne večine občinstva.

Prireditelji bi bili na to lahko prej mislili in s tem prihranili sebi in vsem prisotnim nekaj izredno neprijetnih trenutkov. Drugače je razstava prav dobro uspela ter dokazala, da je živinoreja v zgoniški občini v zadnjih letih zelo napredovala. Mnogi tujci so se sploh čudili, kako morejo na skopih kraških tleh rediti toliko lepe živine.

Poleg živine so si prisotni lahko ogledali več kmečkih strojev in razna umetna gnojila ter krmila, ki jih je razstavil Kmetijski konzorcij iz Trsta.

Dolina:

SKUPINA DOMAČIH FANTOV OPROŠČENA

Lanskoletni običajni dolinski mladinski praznik, ki je daleč naokoli znan pod imenom »Ples pod mlajem«, je, kot se nad vse čudno sliši, imel za posledico, da se je kar 18 naših fantov v ponedeljek moralo zagovarjati pred tržaškim sodiščem. V vasi je namreč starodavna navada, da se prvo nedeljo maja postavi na vaškem trgu visok mlaj, ki ga fantje lepo okrasijo. Prav tako je že zdavnaj »predpisano«, da je na predvečer praznika treba skrivaj posekati eno ali dve visoki drevesi, da se naslednje jutro lahko dvigne na trgu najprimernejše deblo.

Po teh starih »predpisih« so se naši fantje ravnali tudi lani in zato ponoči posekli dve topoli, ki sta bili last nekega Elerja, bivajočega pri Orehu. Ko so to delo opravili in drevesi peljali na malem tovorniku proti naši vasi, jih je ustavil poveljnik dolinskih karabinjerov. Ta očitno ni poznal starih vaških običajev in si ni dal tudi nič dopovedati, kajti napravil je brz zapisnik in fante prijavi sodniji zaradi »kraje«.

Obtožence sta pred sodiščem branila dr. Bogdan Berdon in dr. Civello. Ko sta po-

drobneje pojasnila zadevo, je sodnik izrekel povsem oprostilno razsodbo.

Razprava je za dolinske fante v toliko važna, ker bodo v bodoče smeli sekati drevesa za svoj tradicionalni praznik, ne da bi jih karabinjeri pri tem delu motili.

Dolinčani so domačemu pravniku dr. Berdonu hvaležni, da jih je izvlekel iz pravkar opisane neprijetne zadeve.

Opčine:

RAZSTAVA V OTROSKEM VRTCU

V sredo, 18. t. m., je bila prirejena v slovenskem otroškem vrtcu na Opčinah razstava risb in ročnih del, ki so jih izdelale spretno otroške ročice. Videli smo ljubke like iz plastične mase v pestrih barvah, cvetice iz papirja, albumčke z risbami, barvne risbe na steni in še marsikaj vse lepo in z okusom razvrščeno in urejeno. Veselili so se starši, ki so si vzeli čas in obiskali razstavo, in veselili so se tudi otroci, da so lahko pokazali nekaj sadov svoje pridnosti. Openski starši smo res hvaležni učiteljici gospe Valeriji Sinigoj-Magajna za njeno prizadevanje z našimi malčki.

Barkovlje:

NASTOP GOJENCEV GLASBENE MATICE

V nedeljo popoldne so v tukajšnji prosvetni dvorani nastopili gojenci šole Glasbene Matice iz Trsta. Številnemu občinstvu so pokazali, česa so se naučili v tem šolskem letu in koliko so napredovali. Nastopili so z najrazličnejšimi glasbami ter spet potrdili, kako je barkovljanska mladina zelo glasbeno nadarjena.

Občinstvo je gojence nagradilo s ploskanjem in jih s tem vzpodbudilo, naj čvrsto vztrajajo pri učenju.

Medja vas:

ZASKRBLJENOST ZARADI SUŠE

Prav redki vedo, da je Medja vas izrazito kmečko naselje. Tako po številu kmečkih posestev kot po številu živine je vas gotovo ena prvih na Tržaškem. Zato ni čudno, da so kmetovalci v teh dneh zelo zaskrbljeni, ker je pritislila tolikšna suša, kakršna navadno nastopi le v vročih avgustovih dneh. Največ skrbi je seveda zaradi pomanjkanja krme, ki je na Krasu, kot kaže, letos bo prav malo ali nič. Nekateri si sicer pomagajo s krmo, katero dobijo na njivah v bližini Tržiča, a tudi v ravnini že močno občutijo posledice suše.

Kmetijsko nadzorništvo bi zato moralo nekaj ukreniti in živinorejce poučiti, naj si preskrbijo primerna krmila, ki so v prodaji v trgovinah, kajti drugače bodo morali kmetovalci precej glav živine prodati.

Naj danes še spomnimo nabrežinsko občino na obljubo, da nam bo zgradila dve napajališči. Zadeva bi morala biti zdaj laže izvedljiva, ker smo zvedeli, da bi stroške lahko poravnali iz sklada jusarskih zemljišč.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO V TRSTU priredi, dne 22. maja, izlet na **Artviže**; dne 5. junija pa izlet z avtobusom na **Lokve** in **Lazne**, kjer si bomo ogledali ledeno jamo. Prijave sprejemajo v ul. Roma 15/II.

Sv. M. M. Spodnja:

OJACI NAJ SE JAVNA RAZSVETLJAVA

Te dni je precejšnje število hišnih gospodarjev, bivajočih v ulici Sv. M. M. Spodnja, in sicer od h. št. 1061 do 1109, poslalo tržaškemu županu pismo, v katerem ga naprošajo naj poskrbi, da se vzdolž omejenih ulic postavi javna električna razsvetljava. Za to potrebno delo so svoj čas že bili vložili prošnjo na županstvu, toda doslej ni bilo izvedeno. Acegat je bila sicer postavila droge, a žarnic od nikoder ni. Razsvetljava je danes tembolj potrebna, ker je bilo zgrajenih več novih hiš in nekaj jih je še v načrtu.

Prebivalci v pismu obenem izražajo željo, da bi občina uredila cesto, ki od gostilne Bacco vodi v naselje Rovte. Pot je torej brez javne razsvetljave in obenem v tako slabem stanju, da je skoraj neprehodna. Zato prebivalci upajo, da bo občina njih zahteve upoštevala in potrebna dela čimprej izvedla. Ob cesti bi morali obenem zgraditi primeren zid, kajti v njeni bližini teče potok in je zato pot brez javne razsvetljave še toliko bolj nevarna.

Beneška

IZ REZIJE

Čeprav so vasi rezijanske občine zelo oddaljene med seboj, se nahajajo v gorskem svetu in so zato odrezane od glavnih prometnih žil, so se kljub temu vedno odlikovale zaradi svojih najrazličnejših važnih organizacij.

V naši občini namreč že zdavnaj imamo zvezo ribičev, lovsko zvezo, konsumno zadružno mlekarstvo in zvezo izseljencev; po vojni smo si ustanovili še folklorno skupino, ki je žela že lepe uspehe ne le po raznih krajih v državi, marveč tudi v inozemstvu.

Letos pozimi smo ustanovili tudi odbor za gospodarski preporod v naši dolini; njegova naloga je zlasti, da seznanja oblastva z najbolj perečimi gospodarskimi vprašanji, ki tarejo našo deželo.

V zadnjem času smo ustanovili še Rezijanski kulturni krožek, v katerega naj se vključi tudi naša folklorna skupina. Ta bo skrbel za razne kulturne prireditve. Izdal pa je že knjižico v italijanščini z naslovom Gli slavi del Friuli (Slovinci v Furlaniji). To je še neobjavljen prevod dela znanega ruskega jezikoslovca Sreznjevskega, ki je izšlo že pred 100 leti in v njem pisatelj obširno razpravlja o običajih Rezijanov. Krožek bo v kratkem izdal tudi popis doline Rezije, in sicer v slovenščini ter italijanščini.

IZ TIPANE

V vaseh naše občine se vedno zgodi kaj takega, kar zanima tudi širšo javnost.

Predzadnje nedeljo so v Krnahti praznovali praznik farnega zaščitnika. Imeli so tudi srečolov, katerega dobiček bodo uporabili za cerkev, ki jo zidajo že pet let. Verniki upajo, da bo cerkev pokrita že letos.

Prvo nedeljo v juniju pa bo »gorski praznik« na Buonah. Posebni odbor pripravlja vse, kar je potrebno za tak praznik. Ta dan bo prišlo v vas veliko ljudi, saj bodo vanjo pohiteli iz vseh vasi, pa tudi iz Nem in Čente jih bo veliko. Ob ta-

IZ STEVERJANA

Pred kratkim si je devet števerjanskih in oslavske vinogradnikov ogledalo v Casarsu in njeni bližini dve vinski kleti. Prva je večja in v njej je prostora za 120 tisoč hl vina, v drugi pa za 20 tisoč hl; takšna bi bila primerna tudi za naše briško vino v Gorici.

Ravnatelj kleti v Casarsu je z vso prijaznostjo dal izletnikom zaželeno pojasnila o poslovanju kleti. Prijetno jih je tudi presenetila njegova odkritosrčna izjava: »Klanjam se briškemu vinu, ki so najboljša v Italiji.«

Izletniki so z zadovoljstvom obvestili domače vinogradnike o svojih koristnih spoznanjih na obisku v Casarsu.

IZ VALERISČA

V torek prejšnjega tedna je bil v prostori osnovne šole sestanek naših kmetovalcev. Na sporedu je bilo predavanje, kako se uporabljajo nekateri kmetijski stroji, zlasti škropilnice. Predavatelj je prikazal tudi film o uporabi strojev tovarne CAB pri Milanu.

Slovenija

kih praznikih se še posebno občuti pomanjkanje mladine, ki mora preživljati svoja krepka leta v tujini.

Zato nas je še bolj zadela žalostna vest, da bo moral neki industrialec iz Sv. Ivana ob Nadiži še precej časa čakati, da lahko zgradi tovarno za izdelovanje stolic, o čemer smo svoj čas že poročali. V ta namen je treba namreč še ojačati električno napeljava, da bo zadostovala za pogon strojev nove tovarne. Treba pa je tudi še določiti primeren prostor za to industrijo. Naše županstvo zato pozivamo, da te zadeve ne zanemari, marveč stori vse, da se zamisel nove tovarne čimprej uresniči.

Pred nekaj dnevi je umrl v Krnahti za srčno kapjo 59-letni Valentin Tomažin. Pogreba se je udeležilo obilno občanstvo. Naj pokojniku sveti večna luč, njegovi užalosteni družini, vdovi in trem otrokom ter drugim sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

IZ SV. PETRA SLOVENOV

V mesecu aprilu je prekoračilo mejo na vseh naših prehodih 13.636 potnikov z običajnimi prepustnicami in dvolastniškim dovoljenjem.

V zadnjih dneh so v vaseh na desnem bregu Nadiže med Sempetrom in Podboscem ojačili električni tok in napeljali tudi industrijski tok.

Posebno napeljava industrijskega toka bo za kmečko prebivalstvo teh vasi zelo koristna, ker si bodo sedaj lahko priskrbeli razne kmetijske stroje, tako zlasti slamo-reznice in stroje za žaganje desk in drv.

Pred kratkim so začeli širiti cesto, ki pelje iz Čedadu v Prapotno, nakar jo bodo tudi asfaltirali. Dela se bodo zaključila v nekaj mesecih in so zelo potrebna, saj cesta vodi proti meji, kjer je prehod, preko katerega prihaja vsak dan dosti ljudi. Ob tej priliki ne smejo pozabiti odpraviti nevarni ovinek ob vhodu v Prapotno, na katerem je bilo že precej hudih prometnih nesreč.

Iz Goriške

V sredo so na posestvu Bruna Stekarja pokazali, kako je treba stroje praktično uporabljati. Zanimanje je vzbudila zlasti škropilnica, ki stane 92 tisoč lir in služi za škropljenje in prašenje. Njena velika prednost je v tem, da rabi 80 odstotkov manj tekočine kot navadne škropilnice.

Kmetje so se zelo zanimali tudi za uporabo stroja, ki služi obenem za oranje, za prevažanje vozov, košnjo in črpanje vode. Omenjena tovarna izdeluje kar tri vrste tega stroja, ki stanejo po 600, 270 in 250 tisoč lir.

IZ SOVODENJ

Sovodenjci hudo občutimo breme vojaških služnosti, ki so jih pred časom raztegnili tudi na del naše okolice. V listu smo že poudarili, da pritiče našim kmetovalcem zaradi občutnega razvrednotenja zemljišč primerna odškodnina, ki bi jim jo morala po vsej pravici izplačati država. Pritožiti se moramo nadalje, da se prošnje, ki jih prizadeti kmetovalci vlagajo za obdelovanje zemlje pri oblastvu v Padovi, rešujejo z veliko zamudo.

Vojaške služnosti pa ne obremenjujejo samo naše občine, marveč tudi druge ob-

ni urad, za kar bi se morala pozanimati tudi Zveza ribičev, saj morajo njeni člani plačevati 2000 lir letne članarine.

PRVE ČESNJE

Prve češnje so naši Brici prinesli na goriški trg šele predzadnji petek. Na debelo so jih prodajali po 350 lir za kg, na drobno pa celo po 600 lir. Danes pa jih dobiš tudi v drobni prodaji po 160 lir za kg. Ker je v zadnjih dneh postalo toplo, je goriški trg tudi bolj založen s povrtnino. Kmetje si želijo dežja, ker se ponekod že čuti suša.

OBMEJNI PROMET

Z običajnimi prepustnicami je aprila šlo skozi obmejne prehode na Goriškem kar 102.049 potnikov, in sicer 74.539 jugoslovanskih in 27.510 italijanskih državljanov, v primeri s prometom v lanskem aprilu se je povečalo zlasti število potnikov iz Italije.

Znatno večje število prehodov je prejšnji mesec bilo tudi na Tržaškem, kjer je v obojno smer potovalo kar 475 tisoč potnikov, medtem ko je bilo lani v istem času le 418 tisoč prehodov.

IZ KRMINA

Predzadnjo nedeljo je v Krminu bil sestanek Konzorcija za obrambo proti toči. Na sestanku je govoril tudi predsednik vsedržavne zveze dr. Romanelli in obširno poročal o dosedanjih uspehih poskusnega središča za obrambo proti toči v Veroni, za katero so se zelo zanimale tudi druge države. V Verono so tako poslale svoje zastopnike Rusija, Anglija in Amerika, da na kraju samem preučijo vprašanje obrambe proti toči.

Kot smo poročali, je goriška pokrajinska uprava dosegla, da je predsednik republike izdal odlok, ki predvideva ustanovitev obveznih konzorcijev za obrambo proti toči tudi v goriški pokrajini.

Na sestanku je bilo sklenjeno, da bodo s pomočjo sindikalnih organizacij zbirali po vseh občinah nove prijave za pristop h konzorciju.

IZ TRZIČA

V zadnji številki smo poročali, da je ravnateljstvo ladjedelnice nameravalo s 23. majem odsloviti 100 gradbenih delavcev. To pa je preprečil pravočasni protest občinske uprave in notranjih komisij pri ministru za državne udeležbe Ferrariju Agradiju. Ravnateljstvo ladjedelnic je namreč po ministrovem ukazu moralo svoj ukrep preklicati.

Za ta odločni korak so se ministru brzojavno zahvalili podpredsednik pokrajinske uprave dr. Polesi, predsednik goriške Trgovinske zbornice Bigot in tržiški župan Cuzzi.

POROKA

Preteklo soboto sta si v cerkvi Sv. Duha na goriškem gradu obljubila večno zvestobo gđc. učiteljica Vera Onesti in g. učitelj Zdenko Vogrič. Krožka slov. izobražencev v Trstu in Gorici jima prisrčno želita obilo sreče in uspehov na novi življenjski poti. Čestitkam se pridružuje uredništvo Novega lista.

SPREJEMNI IZPIT

Dne 3. junija se pričnejo sprejemni izpiti v nižjo srednjo šolo (gimnazijo). Kdor hoče biti pripuščen k izpitu, mora najkasneje do 15. maja vložiti na ravnateljstvo šole prošnjo na kolkovanem papirju za 100 lir in priložiti naslednje listine:

1. Rojstni list na kolkovanem papirju.
2. Potrdilo o cepljenju proti kozam.
3. Program predelane snovi iz slovenščine. Ko odda prošnjo, vsakdo plača 380 lir za državne takse in tajniške pristojbine. Potrebna pojasnila daje tajništvo šole, ki je odprto vsak delavnik od 8. do 12. in od 16. do 18. ure.

čine v naši pokrajini, zlasti krminski okraj. O tem vprašanju so pred kratkim razpravljali tudi na zborovanju Zveze neposrednih obdelovalcev zemlje v Rimu; vprašanje so sprožili zlasti predstavniki goriških kmetovalcev.

IZ ŠTMAVRA

Mestna občina je poskrbela, da so se pričela nekatera dela v bližini naše cerkve, ki se nahaja na prostoru, od koder se nudi krasen razgled na vso goriško ravan. Okoli cerkve bodo zgradili ploščad in v njeni bližini majhen park. V teh dneh delavci urejujejo nevarni ovinek pod cerkvijo.

Naj ob tej priliki poudarimo, da bo morala mestna uprava odslej trajno skrbeti za primerno vzdrževanje naše glavne ceste, če želi, da se pri nas razvije tujski promet, saj se po slabi in nevarni cesti nihče ne mara voziti.

S PEČI

Mimo naše vasi teče v Sočo Vipava. Večkrat se zgodi, da naletijo perice in tudi kmetje, ki rabijo Vipavo za napajanje živine, na umazano črnorjavo vodo. Ta se izteka v Vipavo iz mirenske strojarne in bližnje papirnice. Mislimo, da bi v tej stvari moral napraviti potreben red zdravstve-

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Razgovor z Adrijanom Rustjo

Mladi tržaški režiser Adrijan Rustja je zrižal za Slovensko gledališče v Trstu fantastično komedijo »Nimfa iz Centralnega parka«. To je njegova prva samostojna režija. Ob tej priložnosti smo ga zaprosili za razgovor in mu zastavili nekaj vprašanj, ki zanimajo naše bralce:

Zakaj ste se za svoj debut odločili prav za »Nimfo iz Centralnega parka«?

Pred začetkom sleherne gledališke sezone se sestajajo širom po svetu ravnatelji, dramaturgi, režiserji in člani umetniških svetov, da sporazumno sestavljajo svoj repertoarni načrt. Pri vseh narodih, v vseh gledališčih, ostanejo ti sklepi veljavni skozi vso gledališko sezono in le iz tega izbora se izbira, katero delo bo prej ali pozneje prišlo na odrske deske.

V našem primeru je bila trenutno na vrsti prav Grautoff-Godalova »Nimfa iz Centralnega parka« in še malo si nisem pomišljal, da bi kakor koli ugovarjal ali zahteval za svoj debut nekaj drugega, kar ni umetniško vodstvo predhodno določilo.

Vam je to delo prijalo, oziroma je ustrezalo vašemu umetniškemu temperamentu in težnjam?

Začetek je, mislim, za vsakogar težak. »Nimfa iz Centralnega parka« ima nedvomno mnogo literarnih vrednot, vendar prav zaradi moderne, lahko bi rekli skonstruirane oblike, zahteva od poslušalcev globoko splošno in gledališko znanje. Od tu sta izvirala zaskrbljenost in strah, da ne bodo odnesli manj razgledani gledalci iz predstave tega, kar smo jim želeli v lahkotni komedijski obliki povedati. Sicer je zame režija komedij vedno hvaležno delo.

Kakšne načrte imate za bodoče?

Popolnoma se podrejam željam in zahtevam gledališkega vodstva. Za začetek gledališke sezone pa upam ponovno predstaviti našemu občinstvu mlade upe igralske šole.

Kdo so vaši vzorniki v pogledu režije?

Vsak človek je čudo zase. V sebi skriva tajne zmožnosti, ki včasih prodrejo na dan, včasih pa ovenejo še pred rojstvom. Naloga človeka, ki nosi nekaj v sebi, je torej, da opazuje svet, da se uči, da primerja in da končno povleče svoje zaključke. Moji vzorniki? Veliko jih je! Pri vsakem lahko vidim to, kar mi prija in česar se moram nujno izogibati.

Kaj menite o sodobnem slovenskem gledališču?

Vse preveč je boljši ali slabši odmev tujine. Zelo pogrešam resno težnjo ustvariti z leti izrazit slo-

venski nacionalni teater. Še vedno smo ustavljeni na letu 1918 pri Ivanu Cankarju, katerega še danes lahko smatramo za edinega reprezentativnega slovenskega dramatika. Tudi današnji čas nam kljub natečajem ni veliko naklonjen. O večini se lahko le pohvalno izrazimo, ne moremo in ne smemo pa se s tem zadovoljiti.

Česa torej pogrešate v sodobnih slovenskih dramah? Ustvarjalne fantazije, poguma v obravnavanju aktualnih problemov, iskrenosti ali avtorske spretnosti?

Zal moram priznati, da po malem vsa ta svojstva.

Nekoč ste že tudi sami napisali kak dramski tekst. Še mislite na to, ali mislite ostati samo pri režiji?

Vsak mora razvijati v sebi le tista svojstva, s katerimi bo lahko koristil tudi ostalim. Zal se nisem rodil pisatelj, še manj pa dramatik... vendar... sila kola lomí. Kdo ve... če bo še potrebno zavihetiti pero...

Kje boste delovali, tu ali v Ljubljani?

Dolžnost slehernega tržaškega Slovenca je, da pripomore po svoji moči k umetniškemu življenju naše tu živeče slovenske skupnosti. Čutim se torej dolžnega, da zastavim vse svoje znanje in sile, da s sodelavci, ki jih imam na razpolago, poneseš našo lepo govorico v sleherno slovensko hišo in opominim vsakogar, da se življenje in rast slehernega naroda merita zgolj po zrelosti kulturni stopnji.

Literarni večer v Trstu

Po dolgem času je spet prišlo na obisk v Trst nekaj pisateljev iz Slovenije, ki so priredili v ponedeljek zvečer »literarni večer« v Gregorčičevi dvorani v ulici Roma 15. Dvorana pa je bila premajhna za toliko število ljudi, kot se jih je zbralo. Mnoge je prignala želja, da bi osebno spoznali pisatelje.

Na literarnem večeru so brali iz svojih knjig Juš Kozak, Matej Bor, Rok Arih (Druškovič), Ciril Zlobec, Anton Ingolič in Janez Menart. Juš Kozak je prebral odlomek iz svoje knjige »Balada o ulici«; Matej Bor je z zanosom recitiral svojo nekoliko patetično pesem »Sel je popotnik skozi atomski vek«, katere grozotnost ubijata gostobesednost in dvoumnost, tako da nismo prav vedeli, kaj Bor obsoja, ali atomski vek kot tak ali tiste, ki vodijo ljudi v njem; Ingolič jebral svojo socialno prezo na motiv brezposelnosti; Zlobec je prebral nekaj svojih močno erotičnih pesmi; Rok Arih pa se je

predstavil s krajšim odlomkom iz neke svoje novele s koroških gora. Najbolj pa je ogrel poslušalce Janez Menart s svojimi pesmimi, katere je izvrstno recitiral na pamet; s svojo neposrednostjo in naravnostjo si je na mah osvojil občinstvo, ki je čutilo v teh njegovih pesmih kljub njihovi dozdevni norčavosti pretresljivo iskrenost.

Bil je prijeten večer in smo pisateljem hvaležni zanj. Želimo si še več takih obiskov.

Slovenski književniki so iz svojih del brali v torek v Dijaškem domu, včeraj pa so se predstavili goriškemu občinstvu. Tudi tu so bili toplo sprejeti.

Mednarodna nagrada

Velike založbe, kot Einaudi v Turinu, Gallimard v Parizu, Rowohlt v Hamburgu in druge, so ustanovile posebno mednarodno slovstveno nagrado založnikov, katera znaša sicer samo šest milijonov lir, toda nagrajena dela se bodo tiskala v vseh večjih jezikih. Nagrado bodo podelili vsako leto za najboljšo slovstveno delo ne glede na jezik, narodnost in sloves pisatelja. Omenjene založbe hočejo z izborom najboljših del pomagati mladim in priznanim talentom do svetovne slave.

Zgodovina italijanske

Letos obhaja italijansko jezikoslovje tisočletnico, odkar je izšlo prvo besedilo v italijanščini, tako imenovana »Carta di Capua«. Prav za to obletnico je izšla znamenita knjiga Storia della lingua italiana, ki jo je napisal jezikoslovec Bruno Migliorini. V njej opisuje od stoletja do stoletja razvoj in spremembe v besedišču in slovnicu italijanskega jezika. Na koncu znanstveno in tehtno dokazuje, da med jezikom treh velikih: Danteja, Petrarke in Boccaccia ter med novo italijanščino ni tolikšnih razlik kot pri drugih jezikih, ki so do sedanjih časov skoro spremenili svoj nekdanji sestav. Migliorinijeva Zgodovina italijanskega jezika je prvo tovrstno večje delo v italijanskem jezikoslovju.

Filmski festival

V Cannesu na Francoskem vrtijo filme, ki naj s festivala odnesejo nagrade. Izbrano občinstvo in kritiki so zelo pohvalno sprejeli jugoslovanski film Deveti krog.

Vsebina je prežeta z globoko človeško vzajenostjo in etiko. Deveti krog (po Dantejevih krogih v Peklu) sega v vojne čase, ko so hitlerjanski oblastniki tudi v Jugoslaviji preganjali Jude. Mlado židovsko dekle Rut reši arijanski prijatelj njenega očeta s tem, da jo poroči s svojim sinom Ivom. Med mladima, ki sta sprva samo formalno poročena, zraste polagoma globoka ljubezen. Nekega dne pa, ko si je Rut po dolgih mesecih upala na ulico, jo zgrabijo SS-ovci in jo pošljejo v taborišče. Tu, v devetem krogu pekla, so morala biti dekleta na voljo germanskim divjakom; ko so se jih nasitili, so jih pošiljali v krematorij. Po dolgem iskanju pride Ivo do taborišča. Posreči se mu, da pripravi vse za beg z ljubljeno Rut, a že skoro na svobodi se dotakneta električne ograje in umrjeta tik pred rešitvijo.

Film je režiral France Stiglic, ki je že pred leti sodeloval s slavnim francoskim režiserjem Marcelom Camusom. Italijanski kritiki zelo hvalijo film, ki preprosto razvija hrepenenje po soncu in svobodi preganjanih. Stiglicu prerokujejo še veliko bodočnost.

Precej slabo pa je bil sprejet v Cannesu Fellinijev film »La dolce vita« (Sladko življenje), ki je vzbudil doma v Italiji toliko zanimanja in polemik. Verjetno je vmes tudi nekoliko zavisti. Dobro so se odrezali letos Rusi s filmoma »Balada o vojaku« in »Gospa s psičkom« (po neki noveli Čehova). Zato so svoj tretji film kar umaknili, da bi morda ne pokvarili tega dobrega vtisa.

Družina Slovenskega gledališča v Trstu na lanskem festivalu jugoslovanskih dramskih gledališč v Novem Sadu. Letos je bila spet povabljenja tja s Tavčarjevo komedijo »Nicky, zlati deček«. Festival se je začel 14. t. m.

KROZEK SLOVENSkih IZOBRAZENECV

v Trstu sporoča, da bo prihodnji sestanek v petek, 27. maja, ob 20.30 Na sporedu je kratko predavanje vseučiliščnika Pavla Tonona »O RAKU IN NOVOTVORBAH«

Po predavanju razgovor o letovanju in bližnjem izletu. — Sestanek, napovedan za petek, 20. maja, odpade zaradi prireditve SAK Jadran

GOSPODARSTVO

Kmet potrebuje več izobrazbe

V zadnjih desetletjih se kmetijska proizvodnja v naših krajih bistveno spreminja. Poglejmo n. pr. samo vinogradništvo:

V tej kmetijski panogi se uveljavlja nov izbor trt. Stare sorte — celo naša slavna rebula — izgubljuje pravico do obstoja. Drugačna je danes tudi ureditev vinogradov. Medtem ko so nekoč kopači vso zimo rili po zemlji in jo premetavali, opravijo danes buldožerji enako delo v zelo kratkem času, vinogradniki pa imajo znatno manjše stroške. V starih vinogradih znaša razdalja med trtami en meter ali največ 1,20 m, danes pa je med trtami v vrsti 2,5 m razdalje in prav enaka razdalja je tudi med posameznimi vrstami. Rez in nega sta zato drugačna, a pridelki so znat-

no večji. Medtem ko smo še pred nekaj leti poznali v boju proti peronospori samo bakrena škropila (modro galico), uporabljamo danes skoraj izključno nebakrena škropila. Danes se nadalje naglo širi rdeči pajek, ki bo zahteval nov boj in stroške. Nahrbtna škropilnica postopno zginjajo in njih mesto zavzemajo motorne škropilnice. Tudi okopavanje trt izvajamo z motorjem. Vinogradniki uvidevajo, da morajo oziroma da bodo morali opustiti kletarjenje v malem in da bodo morali ustanovljati velike združne kleti, da se rešijo skrbi glede priprave in prodaje vina ter da bodo imeli le en cilj: kako pridelati čimveč zdravega in sladkega grozdja.

To so novosti v vinogradništvu. Spremembe pa so nastale oziroma nastajajo tudi v ostalih kmetijskih panogah, tako v živinoreji kot v njivarstvu, v sadjarstvu, vrtarstvu in cvetličarstvu. Kmet ali vrtnar morata te spremembe upoštevati, se pravi iti za duhom in zahtevami časa.

Toda kako je mogoče, da bo kmet poznal te spremembe in se po njih ravnal, če ima le pet razredov osnovne šole? Danes ne velja več rek: »za kmeta boš že dovolj znal«, saj zahteva ravno moderno kmetijstvo najrazličnejše in široko znanje.

Zato je potrebno, da kmečki sin in bodoči gospodar na domu poleg 5 razredov ljudske šole obiskuje še vsaj strokovno šolo, na kateri žal ne poučujejo predmetov iz kmetijstva. V tej panogi bi se moral izpopolniti pozneje, zlasti z obiskovanjem strokovnih tečajev. Mladino je pa treba

uvajati v kmetijsko delo že med šolanjem in jim vzbuditi ter gojiti v njih veselje do kmečkega dela.

— • —

Ko seješ hibridno koruzo

pomni, da ne smeš uporabljati doma pridelanega semena, ker ni primerno. Nabaviti si moraš novo seme. Pri izbiri sort upoštevaj vrsto zemlje: sorte, ki bogato obrodijo na rodovitnih furlanskih njivah, niso primerne za pusto kraško zemljo, tudi če bi jo še tako bogato gnojil. Zapomni si nadalje, da hibridna ali križana koruza potrebuje mnogo hlevskega gnoja in vsaj 5 do 6 kg PKN ali kakega istovrednega sestavljenega umetnega gnojila na vsak ar, to je na 100 m² površine. Končno pazi na razdalje med posameznimi stebli.

Dvorni petelin

Na angleškem dvoru opravlja svoje dolžnosti cela vrsta dostojanstvenikov, ki so službe podedovali še po svojih srednjeveških prednikih. Ob kronanju Elizabete II. so ukinili nad 400 takih časa ne več ustreznih služb. Dosti jih je pa še ostalo, ker tako prija angleški konservativni miselnosti. Stirje dvorni uradniki nosijo še vedno naslov »kraljevi postiljarji« in baldahinonosi; po starem so rahljali slamo v kraljevem blazinjaku in razpenjali baldahin nad posteljo. Danes menda sami ne vedo, kaj je njih posel. V kraljevo palačo ima še vedno dostop dvorni pesnik Masfield, ki ima že po svojih prednikih zapisanih 72 funtov letne rente in petdeset steklenic vina.

Še manj je znano, kaj počenjata dva dvorna mrliška oglednika. Plača je še danes zapisana v kraljevih izdatkih. Posluje tudi še vedno glavar »urada zelenega prta«. Ta je imel nalogo pobirati pristojbine od krčem na kraljevih posestvih.

Enega so pa vendar morali črtati pri zadnjem kronanju iz seznama dvornih dostojanstvenikov; ta je bil »dvorni petelin«.

Njegova dolžnost je bila, da vsako jutro zakikirika prav po petelinje pred kraljevo spalnico. To je storil tudi po dvakrat ali trikrat, dokler se ni veličanstvo zbudilo. Namesto petelina v hlačah imajo danes v Buckinghamski palači ure na zidu in peteline v ponvah.

Piškavost ali črvivost

jabolk in hrušk preprečimo, če škropimo drevesa z raztopino svinčenege arzenata ali »gesarola 50«. Škropiti pa moramo večkrat, in sicer prvič sredi maja, potem pa vsakih 15 dni do konca avgusta. To delo moramo opraviti večkrat, da zatremo več rodov škodljivca in ker se vsi metuljčki ne pojavijo v istem času.

Če škropimo s svinčnim arzenatom, moramo raztopiti v 100 litrih vode po 350 do 400 gramov arzenata: 1 kg na 250 litrov vode. Če pa škropimo z gesarolom 50, vzamemo za 100 litrov škropila 200 gramov gesarola, ga z nekaj vode pomešamo v močnik, kar pustimo počivati 10 minut, naker »močnik« razredčimo na kakšnih 10 litrov, prilijemo k ostali vodi in dobro premešamo, da dobimo 100 litrov škropila.

Proti peronospori in oidiji

škropiš sedaj z mešanico asporja in koloidnega žvepla. Za 100 litrov škropila potrebuješ 200 do 250 gramov asporja, katerega zmešaš najprej z vodo v močnik, h kateremu dolivaš vode, dokler dobiš 20 litrov škropila, in nato vse skupaj zliješ v večjo posodo. Enako ravnaš s 100 grami koloidnega žvepla (tudi cosan): najprej v malem vode narediš močnik, ki ga zatem razrediš na 10 do 20 litrov in zliješ v večjo posodo, v kateri je aspor, ter vse skupaj zmešaš. Med nadaljnjim mešanjem dolivaš vode, dokler ne dobiš 100 litrov mešanice.

S to mešanico škropimo do konca avgusta. Tik pred cvetenjem in takoj po odcvetju trte poprašimo še z navadnim žveplom in to delo opravimo z navadnim žveplalnikom.

Zgodnja košnja detelje

nam da sicer nekoliko manjšo količino krme, toda ta vsebuje več redilnih snovi in manj celuloze — lesenine. Če pa vsakokratno košnjo spravimo en teden prej, bomo v enem letu sicer imeli količinsko manj krme, ki pa bo zaradi svojih bogatih redilnih snovi enakovredna količini detelje, katero bi dobili, če bi jo pokosili pozneje.

ŽENA IN DOM

Ne bojte se umetnih zob!

Izkustva trdijo, da je malo stvari, ki bi človekovi samozavesti zadale takšen udarec, kot spoznanje, da bo treba nositi »ponarejene« zobe ali protezo.

Pri tem v resnici ne gre za »ponarejene« zobe, kajti nekdo lahko ima le naravne ali umetne zobe; tudi umetni zobje so namreč pravi zobje, le s to razliko, da jih ni naredila narava, marveč ljudje. Umetni zobje imajo nalogo, da nam spet omogočijo pravilno žvečenje in spravijo v red iznakažen obraz, ki ga je povzročila izguba zob. Izdelovanje umetnih zob je danes tehnično že toliko napredovalo, da more zadostiti obema nalogama.

Umetni zobje so iz porcelana ali umetne snovi, ki jo strokovnjak imenuje metilmetakrilat, kar ni nič drugega kot steklo pleksi. Porcelanski zob ima to prednost, da se po dolgoletni nošnji v ustih njegova barva ne spremeni, česar pri zobeh iz umetnega materiala za zdaj še ne morejo doseči. Da pri umetnih zobeh dosežejo zaželeno naravno barvo, jih izdelujejo v petih različnih plasteh. S tem dosežejo, da ima zob »pri korenini« — kot pri naravnem zobu — temnejšo barvo in pri vrhu naraven blešk zob. Da pa bo umetno zobovje res lepo in imelo videz naravnih zob, ne sme biti prav majhno in belo. Zakaj tudi naravni zob se z leti postara. Moškemu ali ženski srednjih let ne kaže stavljeti zob, ki so videti mladi. Današnja medicinska znanost že izdeluje proteze brez gumijastih sesalk.

Se tako skrbno izdelano umetno zobovje nam pa ne more služiti vse življenje. Celjusti in dlesni se namreč z leti spreminjajo in zato je priporo-

ljivo, da zdravnik zobovje kdaj pa kdaj pregleda. Z medicinskega vidika bo treba po nekaj letih umeriti novo protezo. To se pa večkrat ne zgodi, ker se človek že tako navadi umetnega zobovja, da pomankljivega delovanja zob sploh ne opazi.

DROBNI NASVETI

- Jeklene predmete lepo očistimo, če jih posujemo s sodo bikarbono in podrgnemo s krpo, nato pa zbrisemo s koščkom jelenove kože.
- Male srebrne okraske očistimo tako, da jih čez noč pomočimo v 90% alkoholu, nato pa zbrisemo in osušimo.
- Predmete iz slonove kosti, ki so porumeneli, dobro obrišemo z mehko krpo in jih nato zdrgnemo z limoninim sokom.
- Če želimo zdrobiti sol, dajmo kepe soli v pekač in dobro segrejemo. Nato jih položimo na desko in zdrobimo z lesenim kladivom.
- Če pričnejo usnjeni predmeti plesneti, napravimo mešanico iz enega dela kafe in devetih delov terpentinskega olja ter z njo namažemo usnje čevljev, rokavic in drugih usnjenih predmetov. Preden usnje namažemo, očistimo plesnobo s krpo, ki smo jo namočili v kis.
- Madeže kakršnegakoli izvora čistimo z mlačno milnjo, ki smo ji dodali salmiaka. Nato krepko izpiramo.
- Madeže od jajc čistimo vedno z mrzlo vodo.
- Kakavne in čokoladne madeže na oblekah odstranimo, če jih napojimo z glicerinom, nato pa izperemo s čistim špiritom.
- Madeže od voska in sveče na obleki odstranite, če jih prelikate preko vlažne krpe z vročim likalnikom.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

VOLITVE V ZADRU

Da bo slika popolna, se moramo zavedati, da naša narodna manjšina ni prebivala samo v Julijski krajini, temveč tudi na nasprotni obali Jadranskega morja, in sicer v Zadru, ki je skupno z Lastovom in drugimi otočiči tvoril samostojno upravno enoto, ločeno od Julijske krajine. Tej edinici je Italija namerila v poslanski zbornici en poseben sedež. Več jih ni mogla, ker je število volilnih upravičencev znašalo vsega skupaj le 3.131 oseb.

Pač pa bi bil moral, če bi na ozemlju vladali demokracija in resnična svoboda, pripasti sedež v parlamentu Hrvatu. In res so Hrvati postavili svojega kandidata. To je bil g.

88. Dr. E. BESEDNJAK

Borelli - Vranski. Tedaj so pa fašisti s podporo državnih oblasti začeli Hrvate tako strahovati in nanje pritiskati, da je njihov predstavnik že pred volitvami — odstopil. To je storil, da se izogne nasilju, kateremu bi bil gotovo podlegel.

«UNIONE NAZIONALE»

Tako je maja 1921 nastopil v Zadru samo en kandidat, in sicer italijanski, čigar zmaga je potemtakem bila že vnaprej zajamčena. To je bil dr. Natale Krekich, na katerega so se zedinile vse italijanske stranke od katoliških popolarov do fašistov. Italijani so se združili v enotno organizacijo Unione Nazionale ali Narodno skupnost in šli složno v boj.

Čeprav jim je bil uspešen izid zagotovljen, so se vrgli z vso silo na agitacijo. Na noge so spravili svojega poslednjega moža. V Zader so pripeljali tudi svoje visokošolce, raztresene na raznih univerzah širom po Italiji. Glavni namen je bil dokazati svetu, da je Zader v veliki večini italijanski, in zategadelj je bil največji greh se volitev vzdržati.

Da bi dosegli svoj namen, so se posluževali vseh mogočih sredstev. Na gospodarsko odvisne Hrvate so pritiskali z grožnjami, mnogo naših ljudi so protizakonito brisali iz volilnih seznamov in tako dalje. Njihovo delo je pa imelo poln uspeh samo v odsekih mestnega

središča, medtem ko je na večini zadrškega ozemlja, kot dokazujejo številke, propadlo.

MORALEN PORAZ

Od skupnih 3131 volivcev Zadra in Lastova je glasovalo le 1416 oseb, kar pomeni manj kot polovica. Večina, ki se je iz protesta volitev vzdržala, je bila, razen kake tridesetorice upravičencev, sestavljena iz samih Hrvatov. V nekaterih predmestjih je Krekich dobil samo 2 do 8 glasov.

Posebno so se odlikovali prebivalci Arbanasov, ki jih je vodil mladi in bojeviti dr. Ante Bajla. Zelo so se izkazali tudi kraji Crni Dračevac, Ploča, Bokanjac, Vaštarnica in prebivalci na Mikinem rtu. Italijansko mestno glasilo je samo napisalo, da 1000 kmet-skih volivcev tu ni glasovalo.

Sijajno se je držal tudi otok Lastovo: od 417 glasov jih je dr. Krekich dobil le 28, a še ti so bili skoro vsi glasovi tujih uradnikov in priseljencev. Ogromna večina hrvatskih domačinov je ostala doma. Iz števil, ki sem jih navedel, je razvidno, da bi bili Hrvati, če bi bili resnično svobodni, prišli tudi v Zadru skoro gotovo do svojega poslanca.

Ker so pa zaradi krivic in nasilstev bili ravno tako oropani svojih zastopnikov v Istri in na Tržaškem, prihaja do še večje veljave pomen volilne zmage Goričanov, ki so edini omogočili, da je v rimskem parlamentu sedela vsaj petorica slovensko - hrvatskih mož, zastopajočih pred državo in ostalim svetom ves naš narod pod Italijo.

«ZA ČASA TURKOV IN DANDANES»

Težke krivice, ki jih je za časa »krvavih volitev v Istri« pretrpelo naše ljudstvo, je v dno duše bolelo zlasti mehkosrčnega Virgila Ščeka. Gnalo ga je, da je začel primerjati tedanje dni z drugimi dobami iz naše preteklosti. Posebno značilen je za Ščeka članek »Za časa Turkov in dandanes«, katerega sem brez njegovega podpisa priobčil v Edinosti 22. maja.

»Eden med najbolj žalostnimi listi« v naši zgodovini, je napisal Šček, ostane čas turških

pohodov v naše pokrajine. »Ta zgodovina je s solzami in krvjo pisana. Najsi pa bo turška doba še tako polna grozodejstev, vendar se ne dà primerjati s trpljenjem našega naroda v minulih mesecih.«

Šček omenja na kratko razne vrste zločinov, ki so se zadnje čase nekaznovano izvrševali nad našim ljudstvom, kako so naši narodni nasprotniki zlasti besni na slovanske izobrazence, v prvi vrsti na duhovnike in učitelje.

Med istrskimi duhovniki, ki so bili preganjani ali se še preganjajo, našteva »le nekatere«, a teh je kaj lepa vrsta: »Krašovec, Cerrar, Dukić, Filipič, Frankola, Zlobec, Ujčić, Pilat, Flego, oba Mandića, Nartnik, Šveglj, Milanović, Kos, Lazić, Glavina, Habat, Fantiš, Dubrović, Cisl, Hreščak, Stemberger, Huso, Sloković, Červar, Aničić, Kirac, Hordy, Marinić, Bersenda, dekan v Krkavcu, itd. brez konca«.

LUKA KIRAC

Značilno je, kako so med njimi tudi taki, ki so bili zavoljo svoje narodne zavednosti in ker so se borili za enakopravnost našega ljudstva, preganjani ravno tako v Avstriji kakor v Italiji. Kot nevarne protidržavne revolucionarje so jih narodni nasprotniki ovajali oblastvom ravno tako pod cesarjem Francem Jožefom I. kakor pod kraljem Viktorjem Emanuelom III. in na žalost čestokrat uspevali.

Da bi kdo ne rekel, da Šček govori kar tja vendan, je navadel kot primer župnika Kiraca iz Medulina v Južni Istri in pri tem objavil o njem zelo natančne podatke:

»Luka Kirac«, je napisal Šček, »je bil aretiran 28. 7. 1914 in zaprt (v tržaški ječi) v via Tigor do 12. 8. 1914.; zatem do 14. 8. na gradu v Rihemberku, nato od 15. 8. do 1. 10. na gradu v Ljubljani. Od 1. 10. 1914. do 18. 5. 1915 je bil konfiniran najprej v Leibnitzu, nato v Mittergrebnu in slednjič v Göllersdorfu. Od 1. 8. do 24. 9. 1915 je bil konfiniran v Wikertsschlagu a/d Thaya, od 24. 9. 1915 do 15. 4. 1917 konfiniran v Gross-Sieghorstu. Od 1. 5. 1917 do 1. 4. 1918 do propada Avstrije je pa bil konfiniran v — Istri.

(Dalje)

Med nakladanjem materiala smo morali paziti na naboje z razstrelivom, ki so ga eksplozije pogosto nerazstreljenega vrgle iz lukenj. Pri vsaki izmeni smo našli nekaj takih patron, vendar ni nikoli prišlo do nesreče. Steno so razstreljevali zjutraj in zvečer, ko so se menjale izmene internirancev in civilnih delavcev, ter v opoldanskem ali polnočnem odmoru. Takrat smo se morali umakniti nekaj sto metrov proti izhodu rova, medtem ko je razstrelilni mojster naravnal električno napravo, da je po določenem roku sprožila naboje v luknjah. Skoro nikoli pa niso vsi eksplodirali. V nekaterih luknjah ni eksplodiral včasih noben naboj, kar je bilo seveda neprijetno za civilnega delavca, ki je moral napolniti luknje s strelivom. Nadzorniki so preklinjali, ker je delo tako zastajalo. Ob takih priložnostih ni bilo toliko materiala za nakladanje, toda vzdušje je bilo toliko bolj neprijetno. Vrstili so se obiski tehničnih nadzornikov in SS-ovcev; vsi so nas postrani gledali in padla je tudi kaka klofuta. Morda so nas na tihem sumili sabotaže, ali pa so le tako stresali nad nami svojo nevoljo.

Se najbolj priljuden med temi nadzorniki se nam je zdel neki Mörgler; po poklicu je moral biti kak palir. Držal se je sicer vedno nekoliko kisle, vendar je bil sposoben spregovoriti z nami kako besedo brez izrazite sovražnosti, čeprav samo o delu. Bil je oblečen v nekako umazanorjavo žametno obleko z bavarskim klobukom na glavi in s spodaj stisnjenimi hlačami, kot jih imajo jezdec, a brez škornjev. Bil je nekam kmečko okoren in

Tekma s smrtjo 12.

E. Z.

to ga je napravljalo različnega od drugih. Toda pri njem smo doživeli čudno presenečenje. Medtem ko so celo naši kapoti postajali s časom nekam manj kruti in odurni, kolikor bolj se je približeval konec vojne, se je ta človek spreminjal v ravno obratnem smislu. Dokler je šlo kopanje rogov normalno naprej, je bil znosen in včasih je ponudil komu celo pol cigarete. Ko pa se je začelo vse skupaj januarja 1945 zatikati, je postal zelo slabe volje in postal naravnost oduren. Začel nas je celo pretepati; za vsako malenkost je začel histerično kričati. Imenovali smo ga le še Nörgler (nergač). Morda mu je bil kot zvestemu Hitlerjevemu pristašu uspeh kopanja tako pri srcu, ali pa ga je spravil iz ravnotežja strah, da bo kmalu vsega konec in tudi njegove službe. Ni mi znano, kaj se je zgodilo z njim. Verjetno je danes spet pohleven obrtnik ali palir v kakšnem južnonemškem mestecu, če ne celo v Überlingenu, in živi, kot toliko drugih Nemcev, kot da nikdar ni bilo Hitlerja in grozot, ki so jih počenjali v njegovem imenu; le kadar v prijetni družbi zvrne več vrčev piva kot navadno, se morda domotožno spominja nekdanjega »velikega časa«.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

V 23 etapah od Rima do Milana

Tako dirka po Italiji kot tista po Franciji sodita med največje športne kolesarske prireditve na svetu. Letošnji 43. »Giro d'Italia« se začne danes v Rimu. Kolesarji bodo prevozili 3.503 km, porazdeljene v 23 etap, tako da bodo prišli na cilj v Milanu šele 9. junija. Povprečna dolžina vsake etape je 165 km; predvidene so štiri etape na kronometer za posameznike, trije cilji za vzpon, 18 letečih ciljev in 16 vzponov, od katerih je polovica prve kategorije. Kolesarji bodo imeli samo en dan počitka. Predvidena je udeležba 14 ekip z desetimi kolesarji vsaka.

Iz Rima zavijejo kolesarji proti jugu v Neapelj. Že drugi dan se bodo Anquetil, Venturelli, Baldini, Van Looy in Gaul gotovo spoprijeli v kronometrski etapi okoli Sorrenta. Pot se bo nato obrnila proti severu in kolesarji bodo preko srednje Italije (Campobasso) prišli do jadranske obale (Pescara). Zelo zanimiva bo 7. etapa Igea - Bellaria, ki bo na kronometer. Nekaj dni kasneje je spet na sporedu kratka, morda prekratka, a zelo težavna proga: kolesarje čaka 2.200 km vzponske etape na kronometer. Marsikdo bo moral tu položiti orožje. Od Jadranskega morja bodo tekmovalci zavili proti ligurski obali. Po lahki etapi do mesta Asti čaka kolesarje morda najtežji in najbolj naporni del dirke: vzpon na Cervinio.

Po dolgem času se bo letošnja dirka ustavila tudi v Trstu, kjer bo 5. junija cilj 19. etape. Zatem bo tekmovalce vodila pot v najdaljši etapi celotne dirke (238 km) do Belluna. Preko strmih Dolomitov se bodo kolesarji znašli ob vznožju najvišjega vzpona dirke: prehod dei Gavia (2621 m). Dirka bo dosegla vrhunec v Milanu, kjer je cilj zadnje etape. Kdo bo letos najboljši?

Zanimivo je, da letošnja proga ni naletela na

kako kritiko. Večina sodi, da omogoča moderno in hitro dirko, tako da bo boj za prva mesta vseskozi zanimiv. Strokovnjaki trdijo, da bo letošnja proga ugajala tako lanskoletnemu zmagovalcu Gaulu kakor tudi Belgijcu Van Looyu. Prijala bo lahko tudi Anquetilu in Nenciniju ter mlademu Venturelliju. To so seveda le ugibanja, kajti kdo bo najboljši, bo pokazal le potek dirke.

JUVENTUS NOVI DRŽAVNI PRVAK

Na nogometnih igriščih je precej vroče ne samo zaradi sonca, ki je začelo pripekati, temveč predvsem zaradi boja za obstanek v prvi ligi.

Precej vroče je bilo v Torinu, kjer je Juventus krepko porazila enajstorico Milana (3:1). Juventus je pokazala, da je letos zares najmočnejša italijanska ekipa in je zato upravičeno prišla do zaželenega naslova. Fiorentina, ki je v nedeljo izgubila v Genovi s Sampdorjo (1:2), je v nevarnosti, da ji Milan prej ali slej odvzame častno drugo mesto. Visoko zmago je dosegla Lanerossi Vicenza proti Romi (5:0), Napoli pa je premagal Bologno (2:0). Vse ostale tekme so se končale neodločeno: Inter, ki je dosegla proti Braziliji dober izid, je zaigrala neodločeno (3:3) s Palermom, Lazio je podarila ekipi Barija eno točko (1:1), Alessandria se je zadovoljila z neodločenim izidom (1:1) v Padovi. Ze obsojena Genoa je odvzela Spalu eno točko, Udinese pa je na domačem igrišču zaigrala neodločeno z Atalanto (1:1).

Lestvica: 1. Juventus 51, 2. Fiorentina 43, 3. Milan 40, 4. Inter in Padova 35, 6. Spal in Sampdoria 33, 8. Bologna 32, 9. Roma 31, 10. Atalanta in L. R. Vicenza 29, 12. Bari 27, 13. Udinese 26, 14. Napoli in Lazio 25, 16. Alessandria 24, 17. Palermo 23 in 18. Genoa 17.

Od športa do športa

Portugalska je v Madridu osvojila naslov svetovnega prvaka v hokeju na kotalkah. Druga je Španija, tretja Argentina in četrta Italija, ki je letos precej razočarala.

Tekme za evropsko prvenstvo v dviganju uteži, ki so bile prejšnji teden v Milanu, so potekle v znamenju izredne premoči sovjetskih atletov, ki so osvojili kar šest prvih mest; sedma kolajna je pripadla Poljski. V končni oceni ekip je zmagala SZ s 47 točkami pred Poljsko (27), Italijo (16) in Madžarsko (15).

Španska nogometna enapstorica je odločno porazila Anglijo z izidom 3:0.

Prejšnje dni je bilo na sporedu precej kolesarskih dirk. Vanzella je zmagal v dirki Milano - Mantova, Francoz Rostollan je bil prvi v etapni dirki po Romandiji, Franz Demulder pa je osvojil prvo mesto v dolgi etapni dirki po Španiji. Na častna mesta sta se uvrstila še Desmet in Pacheco.

SLOVENSKI AKADEMSKI KLUB »JADRAN«

priredi v petek, 20. maja, ob 20.30 v mali dvorani na stadionu Prvi maj

GLASBENO-LITERARNI VEČER

Sodelujejo tržaški študentje Ljubljanske univerze. SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

bo kot gost Zveze slovenskih prosvetnih društev v Gorici uprizorilo

v nedeljo, 22. maja, ob 16.30 in ob 20. uri v Prosvetni dvorani v Gorici, Korzo Verdi 1

»BALADO O POROČNIKU IN MARJUTKI«

Bratka Krefta

Na koncu izjave je še bil dostavek, da Južni Slovani odklanjajo cesarski proglas in vsak bodoči predlog, ki bi hotel vzeti njih vprašanju mednarodni značaj. Tudi Jugoslovanski klub poslancev na Dunaju je odklonil cesarjev predlog.

Kocka je padla

Na dvoru in v dunajskih germanskih krogih se še niso zavedli, da se podložni narodi nočejo več reševati v okviru Avstrije. Dogodki so se pa začeli razvijati z bliskovito naglico. Hrvatski polki so zasedli Reko. Madžari so se nekaj ur upirali, a so morali končno zbežati. Zastopniki Jugoslovancev se odpeljejo v Švico k pogajanju. Ministrski predsednik Hussarek odstopi; njegovo žalostno dediščino prevzame profesor Lammasih. Njegova naloga je bila likvidirati Avstrijo.

Cesar je izdal še eno povelje mornarici in armadi. Vojake opominja na dano prisego in da morajo vršiti na fronti svoje dolžnosti, dokler ne pride mir, ki se že bliža.

Avstrijska cenzura, ki je bila že v zadnjih dneh, je še vedno delovala. Prav na dan, ko se je začela huda ofenziva na italijanski fronti, 26. oktobra, je zaplenila nabožni časopis Bogoljub, češ da govori o zmagi sovražnega orožja, ko piše, da »se končno pri Bogu vse izravna in dobi vsakdo, zatiranec in zatiralec, svoj zasluženi delež«. Policijski poveljnik dr. Skubl je grozil, da bo tudi urednika zaprl.

Da pa Avstrije skoro ni več, je potrdil tudi praznik jugoslovanske svobode v Ljubljani. Na Kongresnem trgu se je zbralo 29. oktobra 30.000 ljudi, ki so manifestirali za Jugoslavijo. Z balkona tedanje Deželne vlade je škof Jeglič vzkliknil: »Kvišku

131

V SONCU IN SENCİ

(Usoda Habsburžanov)

RADO BEDNARIK

glave, ker približuje se vaše odrešenje! Hitrih korakov se približuje čas, ko bomo sami v svoji prekrasni jugoslovanski državi.« Nastopali so tudi drugi govorniki in tisočera množica je z odkritimi glavami in solzami v očeh pela »Lepa naša domovina...«

Odločilni znak jugoslovanske svobode je pomenila tudi brzjavka Narodnega veča podmaršalu Metzgerju na jugozahodno fronto. Zahteva, naj jugoslovanske čete bivše avstro-ogrške monarhije pošlje domov, ker so Jugoslovani v vojnem stanju z Nemško, Avstrijo in Ogrsko.

Isti dan izbruhne revolucija tudi na Dunaju. Pet tisoč vojakov je hotelo naskočiti vojno ministrstvo; toda poslanci so pregovorili napadalce in jim naznanili, da se je oklicala Nemška Avstrija. Nekateri so še upali, da bodo cesar in armada rešili vsaj zvezno monarhijo Avstrijo.

Tudi za ta poslednji poskus je bilo prepozno: kocka je padla.

Še so odmevali vzkliki svobode po Ljubljani, ko so se začeli krvavi spopadi na Ogrskem, na Dunaju in na Reki. Z zapadne fronte je vedno bliže grmel top in oznanjal pogrebno pesem monarhiji in še vedno tisočem in tisočem možem in fantom.

Zadnji dnevi na Goriškem

Zadnji godovni dan cesarja Karla so uradno obhajali v Gorici še 4. novembra.

Vodilni možje slovenskih in italijanskih strank so se pa že pripravljali, da prevzamejo skrb za red in mir v deželi, katero bodo kmalu pregazile čete razpadle armade. Italijanska armada je prebila fronto pri Montellu. Hude borbe so se v začetku novembra vnele med Brento in Piavo. Maršal Borojevič se je zaman upiral. Slovanski oddelki so se umikali. Pri Codroipu je izbruhnil boj med slovanskimi, zlasti češkimi stotnijami in Nemci, ki še sedaj niso verjeli, da so odbile poslednje sekunde. Plaz nekdanj mogočne avstro-ogrške vojske se je valil proti zaledju.

V naglici se je v Gorici ustanovil Pokrajinski odsek Narodnega sveta. Načeloval mu je deželni poslanec in odvetnik dr. Karel Podgornik; podnačelnik je bil dr. Anton Breclj, tajnik dr. Peter Medvešek, blagajnik Svitoslav Premrou. Člani pa še: deželni odbornik Fran Dominko, dež. podglavar dr. Alojzij Franko, dr. Fran Gabršček, Ignacij Križman, dr. Ivo Novak, Rutar Matija, Anton Štrekelj, Vuk Anton iz Mirna in podgorski kurat Ciril Vuga.

(Dalje)

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

1

za
našen
a
j
m
l
a
i
š
eP
o
t
v
n
e
z
n
a
n
oSamuel
ScowillMiki
Muster

1. Potniki in železničarji so z malce porogljivimi pogledi spremljali nerodnega, kot hmeljevka dolgega in suhega moža, ki je v naglici prestopal na lokalni vlak za San Paul. Sredi sončnega junijskega dneva se je zavižal v zimski plašč in ni vedel, kako naj si s svojo aktovko, kovčkom in dežnikom pomaga na vlak. V vagon se je povzpел res zadnji trenutek.

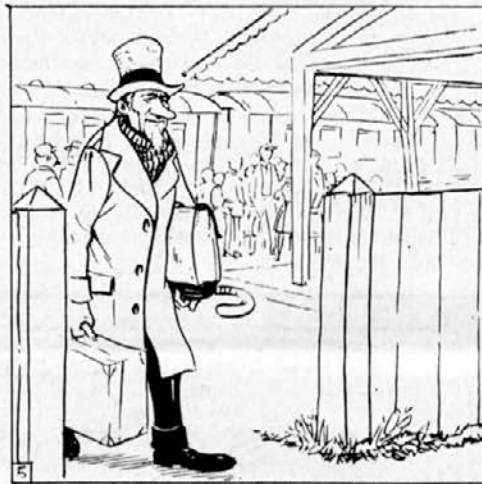
4. Ko se je vlak zaustavil na sanpaulski postaji, je iz gruča čakajočih stekla deklica s plavimi kitami. Neučakano je dvignila roke proti odprtemu oknu in veselo pozdravljala: »Peter! Jim! Dobrodošla doma! Lepe in dolge počitnice vama želim. Kako je bilo v šoli?« Mladeniča sta ji stiskala roki in pristrčno odzdravljala: »Dober dan, Peggy!«

7. Res je župan Howard Thacker že istega večera na verandi svoje hiše pričakoval obisk obeh mladeničev. Zanimal ga je njun napredek v šoli, saj jima je študij omogočila mestna stipendija. Toda sluga mu je namesto dijakov napovedal drug obisk: »Precej čudno oblečen in raztresen mož bi rad govoril z vami. Pravi, da je nekam založil svojo posetnico.«

2. Le dva mladeniča sta skozi okno vagona v istem vlaku s spoštljivimi pogledi spremljala čudnega popotnika v zimskem plašču in s staromodnim cilindrom na glavi. »Poglej no,« je dejal svetlolasi mladenič svojemu tovarišu, »profesor Grey iz washingtonskega Narodnega muzeja! Menda vendar ne potuje v San Paul? Le kaj bo delal v našem mestu?«

5. Se postajni načelnik je dobrohotno opazoval pristrčno snidenje. Komaj sta mladeniča stopila na peron, ju je obsula gruča mladih ljudi z glasnim smehom in pozdravi. Nihče ni opazil suhega moža s cilindrom, ki je stopil z vlaka in sam zavil proti mestu. Ko sta se Peter in Jim ozrla za njim, je bil že izginit za ovinkom. Tudi mladi so odšli s postaje.

8. Županov obraz se je nabral v nejevoljne gube. Že spet obisk! Sitno je pomigal z roko, češ, pa spusti čudaka naprej. Ko pa je zagledal suhljatega moža s cilindrom, se je presenečen nasmehnil in pristrčno pozdravil obiskovalca: »Andy! Kaj pa je tebe prineslo v naše mesto? In zakaj nisi sporočil, da prideš? Že celo leto se mi nisi oglasil!«

3. »Mogoče gre na počitnice,« je menil temnopolti sopotnik. »Lepo bi bilo, če bi se mogla seznaniti z njim. Saj ni le slaven arheolog, tudi naravoslovec je. Več ve o živalih kot ducat drugih profesorjev. Marsikaj bi se lahko naučila od njega. Toda kak slaven učejnak se gotovo ne bo menil za dva navadna dijaka!« je kmalu opustil svojo željo.

6. Peggy je veselo stopala med Jimom in Petrom ter jima trosila domače novice, mednje pa je mešala načrte za počitnice: »Taborit pojdemo! Očka je dejal, da bom lahko šla taborit za mesec dni, če pojmeta tudi vidva. Jutri se domenimo. In stric Tom pravi, da ga morata še nocoj obiskati. Tudi župan je že povprašal po vaju, oglasiti se morata pri njem!«

9. Profesor Grey je prijazno odzdravil svojemu prijatelju, tovarišu iz gimnazijskih klopi, ter se zmedeno opravičeval: »Res je, povabil si me že lani, toda nisem imel časa. Pa sem si mislil, da bo vabilo veljalo tudi za letos. Saj te ne bom dolgo nadlegoval. Za dan ali dva se ustavim pri tebi, potem me čaka dolga pot. V Južno Ameriko pojdem.«